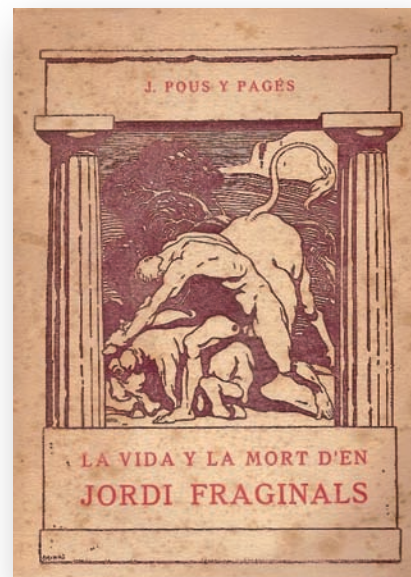

La vida i la mort
d'en Jordi Fragonal
de Josep Pous i Pagès

EL TRIOMF DE LA VOLUNTAT

VICENÇ PAGÈS > TEXT

A vegades costa encertar el tema d'una novel·la, però en el cas de ***La vida i la mort d'en Jordi Fragonal***, de Josep Pous i Pagès, no hi ha dubte possible: parla del destí, del que tenim escrit i del que construïm nosaltres. O, si ho preferiu, parla de la voluntat i de la tradició, és a dir, de la voluntat de cadascú per escapar de la tradició que se li pretén imposar.

>> Josep Pous i Pagès
(Figueres, 1873 - Barcelona, 1952).

En Jordi és el segon fill de can Fraginals, és a dir, el fadrister. El seu germà heretarà el mas i les terres, mentre que ell, seguint una tradició secular, està destinat a ser capellà. El tarannà d'en Jordi no s'inclina pel sacerdoci, però no gosa revoltar-se contra el pare. Tot i que l'estada al seminari és una font de patiments, no decideix escapar-se'n fins que s'enamora. Llavors sí, trenca amb la família, canvia de casa, aprèn un ofici, estalvia i, quan ell i l'enamorada són majors d'edat, es casen. Després consolida la seva posició, té dos fills, fa el possible per reconciliar-se amb el pare i finalment, tal com anuncia el títol, es mor.

Tots els personatges són d'una sola peça, és a dir, previsibles. En fem prou amb dos adjectius per caracteritzar-los: el pare, orgullós i inamovible; la mare, sensible i submissa; el sogre, abúlic i mentider; el capellà del poble, cultivat i comprensiu. Aquest darrer, mossèn Llorenç, té una concepció de la religió francament avançada, de vegades una mica escorada cap a Luther: «Val més viure cristianament sense acostar-se a missa que tenir fets de renegat i no moure's de l'església». L'únic personatge que experimenta una mínima evolució, l'únic que no és enterament lamentable o angelical, és Joan Fraginals, l'hereu, que obeeix el pare però de mica en mica es decanta pel germà repudiat. El narrador omniscient ens permet introduir-nos en la ment dels personatges perquè no haguem d'endevinar el que pensen. L'autor, ja es veu, no està interessat en l'ambigüitat ni en la riquesa d'interpretacions. Per evitar confusions, en el pròleg ja ens dicta la manera com vol que llegim el llibre.

Josep Pous i Pagès va néixer el 1873 a Figueres i va morir el 1952 a Barcelona. Va escriure narrativa, però on va tenir més èxit va ser en el teatre. Com a autor i com a periodista va ser militant o, més ben dit, didàctic: se servia de l'escriptura per contribuir a la construcció d'una societat menys resclosida i més tolerant. *La vida i la mort d'en Jordi Fraginals* és

el seu llibre més conegut i reeditat, molt llegit en els instituts, potser perquè el seu missatge –la rebel·lió triomfant– connecta amb la mentalitat adolescent. Altres missatges explícits poden resultar més llunyans: així, davant la mort, el consol que proposa Pous i Pagès no és el de la vida celestial, sinó el de la continuïtat biològica i social en els fills.

Els personatges s'expressen amb una riquesa que no arriba a cansar ni a sobtar. La llengua de l'autor té una base genuïna, però aquí i allà s'empelta de lèxic jocfloralista. En general, Pous i Pagès mostra un gran respecte per la normativa fabriana, és a dir, barcelonina. L'ús dels dialectalismes és moderat; on es deixa anar més és en les formes pronominals afegides als verbs: «Di'us-e» per *dir-vos*, «cria'ls» per *criar-los*. Com a curiositat, anotem que el metge del llibre diagnostica un càncer anomenant-lo «cranc». El més remarcable són els diàlegs, molt creïbles, així com les descripcions. El passatge on descriu amb detall l'incendi del bosc és el més memorable del llibre.

Aires de pamflet republicà

El llibre està dissenyat perquè el lector s'identifiqui plenament amb el protagonista, un home bo i capacitat, ple de sentit comú i de ganes de treballar. Els problemes del seu pare no són tan sols l'orgull i el conservadorisme, sinó l'estupidesa.

Josep Pous i Pagès se servia de l'escriptura per contribuir a la construcció d'una societat menys resclosida i més tolerant

>> Escultura d'en Patufet a la plaça Folch i Torres de Granollers, obra d'Efraïm Rodríguez.

I no és l'únic: els personatges negatius del llibre conjuguen el tradicionalisme amb un coeficient d'intel·ligència molt limitat, fet que dóna a la novel·la un aire de pamflet republicà.

Avui dia, en què la ruptura amb la família no resulta tan èpica, el lector pot fixar-se en altres aspectes del llibre que potser van passar per alt quan es va publicar per primera vegada. En primer lloc, l'opressió no és només generacional, sinó sobretot patriarcal, ja que el pare de família pren en solitari les decisions –econòmiques i sentimentals– que afecten tots els membres i no admet rèplica. En aquest sentit, el personatge més commovedor no és Jordi Fragonal –al capdavant, ell tria el seu futur–, sinó la seva mare, condemnada a aguantar sense queixa totes les caparrades del marit. Els personatges més negatius del llibre són el pare i el sogre d'en Jordi, tots dos mascles. La mare i l'esposa queden sempre en segon pla, mentre que els altres personatges positius són homes sense dona: mossèn Llorenç, el solitari pastor Cos-

me, el conco Pujades. Enmig d'aquesta constel·lació eixorca, Jordi Fragonal, fecund en empreses i en fills, és l'únic mascle que fa un ús positiu de la seva energia i de la seva virilitat.

Els manuals de literatura catalana posen l'actitud de Jordi Fragonal davant la mort com un exemple més de la seva lluita contra el destí. Tanmateix, una altra interpretació és possible, ja que quan menysté una i altra vegada els consells de la dona i dels metges mostra la mateixa tossuderia que el seu pare: el que li costa la vida no és tant la malaltia com la poca predisposició a escoltar. En relació amb els fills, també es comporta amb despotisme, ja que els imposa el futur, si bé d'una manera més persuasiva i subtil que el seu pare, i sobretot abans que els fills siguin prou grans per rebel·lar-s'hi. En aquest sentit, mostra una ànsia de controlar el que s'esdevindrà quan ell ja no hi sigui tan commovedor i tan invasiva com la de la protagonista de *My life without me*, la pel·lícula d'Isabel Coixet.

La ruralia d'en Patufet

A *La vida i la mort d'en Jordi Fragonal*, la ciutat de Figueres hi apareix de manera marginal, i el mar –tan pròxim– ni tan sols hi és esmentat. Els espais rellevants són can Fragonal, a la Garrotxa, i el mas d'en Jordi, a la plana de l'Empordà, que vénen a representar el carlisme i el liberalisme respectivament. Quan va escriure aquesta novel·la, Pous i Pagès feia anys que vivia en una Barcelona industrialitzada, però la va situar en una ruralia ideal com la del conte d'en Patufet, on els pastors són epígons del de *Solitud* i els pagesos s'exclamen dient «Reïra de bet», com si acabessin de sortir d'*Els sots feréstecs*. Quan la futura esposa d'en Jordi veu la vista des del mas Fragonal, se li escapa una exclamació que avui dia ens sona irònica: «És bonic com un pessebre». Apareguda el 1912, *La vida i la mort d'en Jordi Fragonal* es considera l'última novel·la modernista, i com a tal té algun moment de paròdia, sens dubte involuntària.

Vicenç Pagès i Jordà és escriptor.

El passatge on descriu amb detall l'incendi del bosc és el més memorable del llibre